

دکتر مهدی عسلی کارشناس ارشد اقتصاد

قیمت نفت در هفته‌های اخیر افزایش یافته و سبب نفت اوپک که میانگینی از نفت کشورهای عضو سازمان کشورهای صادرکننده نفت است، هفته گذشته (آخر اسفند تا پنجم فروردین) به‌طور متوسط حدود ۱۲۵ دلار در هر بشکه مبادله شده است. قیمت نفت در هفته گذشته بالاتر از متوسط قیمت ماه گذشته و متوسط قیمت نفت از ابتدای سال میلادی جاری نیز حدود ۱۲ درصد بالاتر از قیمت نفت در دوره مشابه سال پیش بوده است (به نمودار یک توجه شود). ادامه این روند می تواند قیمت‌های نفت را در هفته‌ها و ماه‌های آینده به سطحی برساند که برای مدت کوتاهی در سال ۲۰۰۸ میلادی شاهد آن بودیم. باید توجه کرد که قیمت‌های بالای ۱۲۰ دلار بر بشکه نفت در این زمان به دلیل بحران مالی و اقتصادی که پیش آمد زیاد نپایید در حالی که سبب افزایش قیمت‌های نفت اکنون کندتر بوده و قیمت‌های نفت پایدارتر به نظر می‌رسند که خود نشانه‌ای از دلایل متفاوت نوسانات قیمت نفت در دو دوره یادشده است. استمرار قیمت‌های کنونی در بازارهای جهانی می تواند پیامدهای نامنه‌داری داشته باشد که به‌خصوص برای کشورهای صادرکننده نفت اهمیت داشته و شایان توجه است. به برخی از این پیامدها در سطر زیر مختصر اشاره خواهد شد اما نکته اصلی این نوشته آن است که هرچند عوامل بنیادی بازارهای نفت مانع از سقوط قیمت آن در چرخه‌ای مشابه سالل ۲۰۰۸ میلادی در آینده نزدیک می‌شود اما همان عوامل از قیمت‌های بالا نیز حمایت نمی‌کند و بنا به دلایلی که اقامه می‌شود به احتمال زیاد قیمت‌های نفت در ماه‌های آینده به روند بلندمدت آن میل خواهد کرد.

۱/۲ میلیون بشکه از بازار خارج شده است

دلیل اصلی افزایش قیمت‌های نفت در ماه‌های اخیر خروج بخشی از عرضه نفت از بازار بین‌المللی است که باوجود کاهش آهنگ رشد تقاضا، عرضه کل را به کمتر از تقاضای کل تنزل داده و موجب کاهش در حجم انبارهای تجاری نفت شده است. سازمان بین‌المللی انرژی در گزارش‌های ماهانه خود (فوریه به مارس) تقاضای جهانی نفت در سالل ۲۰۱۲ را به طور متوسط حدود ۸۹/۹ میلیون بشکه در روز برآورد کرده است. در همین گزارش‌ها پیش‌بینی شده است که تولید نفت خام کشورهای غیراوپک و تولید نفت خام و میعانات گازی اوپک تقاضا را پوشانده و حتی با توجه به کندتر شدن آهنگ رشد تقاضا به‌تدریج بر سطح انبارهای نفت اضافه کند. اما در ماه‌های اخیر کاهش تولید نفت در کشورهای سوریه، سودان و یمن و کاهش‌های جزئی‌تر در سایر کشورهای غیراوپک (استرالیا و کانادا) حدود ۱/۲ میلیون بشکه نفت را از بازار خارج کرده است. از سوی دیگر برخی از موسسات بررسی‌های انرژی (از جمله نشریه روزانه بین‌المللی نفت) برآورد کرده‌اند که به دنبال عکس‌العمل ایران در مقابل تصمیمات اتحادیه اروپا برای قطع واردات نفت از ایران در ماه‌های آینده حدود ۱۴ درصد از عرضه نفت ایران به بازارهای بین‌المللی کاسته شده و این موضوع باعث شده است باوجود افزایش تولید توسط عربستان سعودی، عراق و روسیه عدم توازن عرضه و تقاضای نفت خام افزایش یافته و اطمینانی نسبت به کفایت عرضه در مقابل تقاضا در ماه‌های آینده وجود نداشته باشد.

موجودی انبارهای نفت گنگونه است
کاهش رشد عرضه نفت در مقایسه با رشد تقاضا موجب شده است ذخیره انبارهای نفت خام تجاری کشورهای صنعتی کاهش یابد. مرکز مطالعات جهانی انرژی (سی‌جی‌آی-اس) در لندن در گزارش ماهانه اخیر خود تحت عنوان ضرورت افزایش سطح انبارهای نفت آمده است «در حالی که افزایش سطح انبارهای تجاری نفت برآورد است با کاهش غیرمتربقه عرضه نفت در شرایط کنونی ضروری است سطح انبارها در واقع کاهش می‌یابد و تولید غیراوپک نتوانسته است در حد انتظار افزایش یابد.» بر اساس گزارش این مرکز مطالعات انرژی، انبارهای نفت کشورهای صنعتی (خارج از چین و اروپای شرقی و شوروی سابق) در سه سال گذشته با کاهش‌شی معادل ۶۰۰ هزار بشکه در روز مواجه بوده‌است. مطابق گزارش ماهانه غیرنفت‌اوپک انبارهای نفت تجاری کشورهای صنعتی (او‌آی-سی‌دی) در سه ماهه پایانی سال ۲۰۱۱ نسبت به سال قبل ۲/۲ درصد کاهش داشته است. در نمودار ۲ تغییرات حجم انبارهای تجاری کشورهای صنعتی در شش سال گذشته ترسیم شده است. مآخذ این داده‌های آماری، دبیرخانه اوپک و سازمان بین‌المللی انرژی است. همان‌طور که به ملاحظه می‌شود در ماه‌های گذشته و از نیمه دوم سال ۲۰۱۰ میلادی حجم انبارهای تجاری نفت در کشورهای صنعتی رو به کاهش داشته است و هم‌اکنون در پایین‌ترین سطح خود در چهار سال اخیر قرار دارد. هرچند انبارهای تجاری هنوز بر اساس گزارش ماهانه اخیر دبیرخانه اوپک هنوز قادر به پوشش ۵۷ درصد مصرف آتی کشورهای صنعتی است که با در نظر گرفتن انبارهای استراتژیک نفتی ۹۰ درصد می‌رسد اما در حال حاضر ظرفیت ذخیره پوشش مصرف آتی از ۵۹ درصد و سه‌ماهه اول سال قبل دو روز کاهش یافته و به ۵۷ روز رسیده است و این روند نزولی حداقل برای بخش بزرگی از کشورهای صنعتی (به خصوص در منطقه آسیای شرقی و پاسیفیک) ادامه دارد. این در حالی است که نفت در حال انتقال و روی روی نیز نسبت به ماه مشابه سال قبل نزدیک به صد میلیون بشکه کاهش داشته است (حدود ۱۰ درصد). در مقابل افزایش حجم انبارهای نفت چین نسبت به فوریه سال گذشته حدود ۱۲ میلیون بشکه (۲/۵ درصد) بوده است. یادآوری می‌شود که اقتصاد چین در سال گذشته رشدی ۹/۲ درصدی را پشت سر گذاشت و طبعاً انتظار می‌رود که انبارهای نفت برای اقتصادی در ابعاد چین که هر سال نیز به طور متوسط بیش از ۹۰درصد رشد کرده است، افزایش بیشتری یابد.

قیمت‌های ۱۲۰ دلاری تداوم ندارد

در چنین شرایطی پایین بودن ظرفیت مازاد تولید کشورهای اوپک به استحکام قیمت نفت در کوتاهمدت می‌افزاید. هرچند مسئولان اوپک و کشورهای عضو آن معمولاً بر کفایت مازاد ظرفیت تولید مجموعه کشورهای عضو برای خشنی کردن شوک‌های غیرمنتظره بر عرضه با تقاضای نفت تأکید داشته و بازار نفت را از عزم و نیز توانایی اوپک برای اعاده ثبات بازارهای نفت در صورت نوسانات احتمالی اطمینان می‌دهند (که در این میان مخصوصاً تأکید مکرر وزیر نفت عربستان مبنی بر توانایی کشورش به تأمین تقاضای اضافی در صورت لزوم قابل توجه است)، اما به نظر می‌رسد بازار نفت اطمینان زیادی به افزایش عرضه نفت در حد تقاضای پیش‌بینی‌شده ندارد. سازمان بین‌المللی انرژی در گزارش اخیر خود مازاد ظرفیت نمود اوپک را حدود ۱۵/۵ میلیون

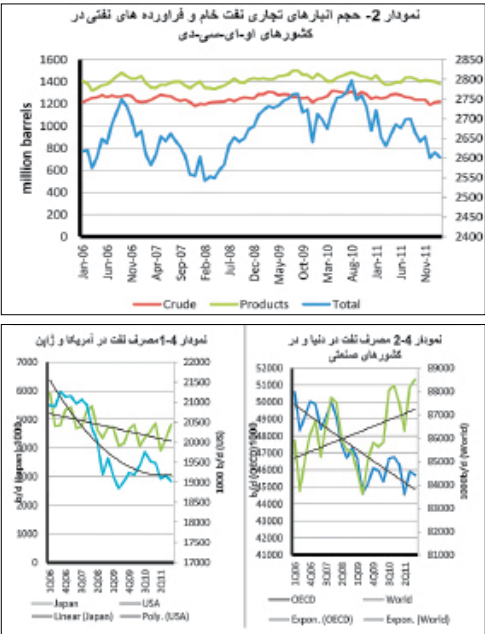
ندارند قیمت‌های نفت تحویلی در ماه‌های آتی بالاتر از قیمت نفت در ماه‌های اخیر باشند. این ساختار قیمت‌های آتی در بازارهای کانذی نفت به خوبی فقدان انگیزه بازارهای مالی به سرمایه‌گذاری برای انباشت بیشتر نفت و فرآورده‌ها را نشان می‌دهد. به عبارت دیگر از نظر عوامل فعال در بازارهای نفت کمبود واقعی در عرضه نفت در آینده وجود نخواهد داشت زیرا در این صورت به خصوص با توجه به پایین بودن نرخ‌های بهره در بازارهای مالی بین‌المللی دلیلی بر عدم سرمایه‌گذاری در انباشت نفت وجود نداشت. در جدول (۱) ملاحظه شد که علاوه بر انبارهای مستقر در خشکی حجم نفت در حال انتقال و نفت شناور در دریا نیز به طور کلی در حال کاهش بوده است. (البته در دو ماه اخیر نفت شناور به طور متوسط ۱۰ درصد بر افزایش یافته اما نسبت به ماه مشابه سال گذشته کمتر است). بخشی از نفت شناور در دریا به عنوان انبارهای کوتاهمدت نفت مورد استفاده قرار می‌گیرد و اگر تصور بازار این بود که عرضه نفت در آینده با اختلال و کمبود واقعی روبه‌رو خواهد شد منطق اقتصادی حکم می‌کرد که موسسات مالی بزرگ و فعالان بازارهای مالی در نرخ‌های بهره پایین (که هزینه فرصت پایین پول را نشان می‌دهد) استقراض و در انبارهای نفت سرمایه‌گذاری کنند. در این‌صورت حجم انبارهای نفت باید افزایش می‌یافت در حالی که عکس این اتفاق افتاده است. این ساختار قیمت‌های آتی نفت در حالی که تبلیغات زیادی نیز در احتمال اختلال در صدور نفت از خلیج‌فارس در رسانه‌ها و مطبوعات منتشره در سطح بین‌المللی وجود دارد نکته قابل توجهی است. به نظر نگارنده این موضوع نه تنها از عدم اعتقاد به بروز اختلال جدی در عرضه نفت بلکه از مشاهده ضعف تقاضا و روند کاهشند رشد تقاضای جهانی برای نفت نیز نشأت می‌گیرد. در سطر زیر این موارد توضیح داده شده است.

ظرفیت اضافی تولید نفت عربستان

در بخش عرضه، بازار شاهد افزایش مداوم تولید نفت لیبی است که به احتمال زیاد به زودی به حد قبل از دگریری‌های سال گذشته در این کشور خواهد رسید. درگیری‌های نظامی سال گذشته در لیبی صدور نفت لیبی را تقریباً متوقف کرده و حدود ۱/۴ میلیون بشکه نفت را از بازار خارج کرد. بود تولید لیبی هم اکنون در حد ۱/۴ میلیون بشکه در روز است که انتظار می‌رود در ماه‌های آینده به ۱/۶ میلیون بشکه، یعنی سطح تولید قبل از دگریری‌های سال قبل برسد. در کنار آن بازار شاهد تأکید مکرر مسئولان نفتی عربستان بر اجابت تقاضای اضافی نفت است. گفته می‌شود عربستان ظرفیت تولید ۱۲/۵ میلیون بشکه در روز را داراست. با این‌حال تولید نفت این کشور تاکنون کمتر از ۱۰ میلیون بشکه در روز بوده است. به دلایل مختلف بعید است عربستان تولید خود را تا ۱۲ میلیون بشکه در روز بالا برد اما ممکن است تولید خود را برای مدتی به بالاتر از ۱۰ میلیون بشکه در روز برساند تا اعتبار کشور را به عنوان تنظیم‌کننده اصلی بازار نفت تثبیت کند. تا قبل از پایانه اخیر دولت عربستان (در ۱۹ مارس ۲۰۱۲) برخی از کارشناسان تأخیر در افزایش تولید نفت توسط عربستان را ناشی از علاقه آن کشور به برخورداری از قیمت‌های بالای کنونی نفت می‌دانستند. وزیر نفت عربستان گفته‌ای خلی از قیمت‌های نفت عربستان بالا بودن غیرعادی قیمت نفت را رد کرده و مسوولیتی در این مورد را متوجه کشور متبوع خود و سایر کشورهای اوپک ندانسته بود. نباید فراموش کرد که سال گذشته و به دنبال بروز ناآرامی‌های اجتماعی و سیاسی در کشورهای عربی، این کشور و سایر کشورهای صادرکننده نفت حاشیه جنوب خلیج‌فارس صدها میلیارد دلار از درآمدهای نفتی خود را به صورت افزایش حقوق کارکنان بخش عمومی و کمک‌های مستقیم و سوسیدمد مواد غذایی و شروع پروژه‌های بزرگ عمرانی و غیره صرف کردند که منجر به متورم شدن مخازن دولت شده است. مثلاً براساس نشریه میز بودجه نظامی دولت عربستان در سال گذشته بیش از ۴۵ میلیارد دلار یا حدود ۱۰ درصد تولید ناخالصی خلی آن کشور بوده است. با این حال در پایانه ۱۹ مارس، دولت عربستان خود را امتهد کرد که برای پایین آوردن قیمت نفت تلاش کند. صدور این بیانیه که بسیاری آن را تحت تأثیر انگیزه‌های سیاسی، از جمله برای پایین آوردن قیمت بنزین در آمریکا در سال انتخابات ریاست‌جمهوری آن کشور دانسته‌اند (هفته‌نامه انرژی جهان، ۲۶ مارس) نشان می‌دهد که عربستان ممکن است با همراهی سایر کشورهای عربی تولیدکننده نفت در حوزه خلیج‌فارس عرضه نفت خود را افزایش دهند. علاوه بر ظرفیت اضافی تولید عربستان انبارهای بزرگ نفت در روتردام هلند، اوکیناوی ژاپن و برخی نقاط دیگر دارد که می‌تواند با عرضه نفت آن از انبارها قیمت‌ها را تحت تأثیر قرار دهد.

مروری بر تحولات بازار نفت و ضرورت نگاه واقع‌بینانه به آینده صنعت نفت کشور

دلایل پیش‌بینی کاهش قیمت نفت

عراق، بازار نفت را مطمئن کرد

سرمایه‌گذاری‌های عظیم برای افزایش ظرفیت تولید عراق عامل دیگری است که بازار را متقاعد می‌کند عرضه نفت در آینده با کمبود جدی مواجه نخواهد شد هرچند افزایش ظرفیت تولید این کشور بر اساس برنامه‌های اعلام‌شده پیش نرفته و با تأخیر مواجه باشد. آقای عبدالکریم لعبی وزیر نفت عراق در مصاحبه اخیر خود با هفته‌نامه پترو استراتژی (۱۶ مارس ۲۰۱۲) نشریه انرژی جهان کلیات برنامه توسعه ظرفیت‌های تولید نفت عراق را تشریح کرده است. وی می‌گوید «ما در حال ارتقای پنج‌گزرایی ظرفیت تولید خود از سطح قبلی (حدود دو میلیون بشکه در روز) هستیم. برای این کار ما ۱۴ قرارداد با بزرگ‌ترین شرکت‌های نفت جهان امضا کرده‌ایم. برای ماه‌های آینده در سال ۲۰۱۲ هدف صادرات ما ۲/۶ میلیون بشکه در روز است و محدودیتی تجهیزات انتقال نفت بزرگ‌ترین مانع ما در افزایش صادرات ماست، ما در حال توسعه تلسیات صادراتی خود هستیم. سه روز پیش اولین نفتکش بسیار بزرگ (این نفتکش‌ها معمولاً حدود دو میلیون بشکه نفت حمل می‌کنند) بندر جنوبی کشور را ترک کرد. در دو سال آینده ما تولید خود را سالانه به طور متوسط بین ۵۰۰ الی ۷۰۰ هزار بشکه در روز افزایش خواهیم داد.» بر اساس اظهارات وزیر نفت عراق بنابراین در دو سال آینده صادرات نفت عراق حداقل به ۲/۶ میلیون بشکه در روز خواهد رسید. و طبعاً اگر برنامه توسعه نفتی این کشور به اهداف غایی خود با ظرفیت تولید ۱۰ میلیون بشکه در روز برسد با توجه به مصرف داخلی آن کشور که کمتر از یک میلیون بشکه است، می‌توان ظرفیت صادرات نفت عراق را تصور کرد. البته وزیر نفت عراق به برنامه آن کشور برای واردات گاز از ایران (حدود ۸۰۰ میلیون متر مکعب در روز) نیز اشاره کرده است که در اینجا به آن نمی‌پردازیم.

نقش روسیه چیست؟

افزایش صادرات نفت روسیه از دیگر عوامل کاهش فشارهای ناشی از اختلال در تولید نفت کشورهای سودان، سوریه، یمن و تحریم نفتی ایران توسط اتحادیه اروپاست. اتفاقاً نفت اورال روسیه مشترکاتی با نفت نیمه سنگین ایران دارد که جانشینی آن به‌جای نفت ایران را تسهیل می‌کند. هفته گذشته نخست‌وزیر روسیه ششخا در مراسم صادرات نخستین محموله نفت از بندر اوست لوگای روسیه در خلیج فنلاند دریای بالتیک به بازارهای اروپای غربی (روتردام و ترمنیال‌های بریتانیا) شرکت داشت. این محموله که ۷۳۲ هزار بشکه نفت خام را به بازارهای اروپای غربی حمل می‌کند هفته آینده با محموله مشابه دیگری دنبال خواهد شد و نفتکش‌های بیشتری برای ترمنیال‌های بریتانیا و اروپای غربی برنامه‌ریزی شده است. قرار است روزانه حدود ۳۰۰ هزار بشکه نفت از بندر یادشده صادر شود. سیستم خطوط لوله نفت جدید روسیه موسوم به (ب-پ اس-۲) که مسیر هزار کیلومتری از مرز روسیه سفید تا بندر اوست-لوگا را می‌پیماید برای اولین حمل روزانه ۶۰۰ هزار بشکه نفت طراحی شده است که در مرحله بعدی ظرفیت آن را به ۷۶ هزار بشکه تا پایان سال آینده میلادی (۲۰۱۳) خواهد رساند. صرف‌نظر از اینکه صدور نفت خام روسیه از دریای بالتیک به بازارهای اروپای غربی با تحریم نفت ایران توسط اتحادیه اروپا اتفاقی بوده یا برنامه‌ریزی شده است به هر حال این تحولات علامت روشنی به بازار نفت است که باوجود خراب شدن بخشی از نفت خام از بازارهای بین‌المللی اختلال شدیدی در عرضه نفت پیش نخواهد آمد.

سرمایه‌گذاری‌های عظیم برای افزایش ظرفیت تولید عراق از عواملی است که بازار را متقاعد می‌کند عرضه نفت در آینده با کمبود جدی مواجه نخواهد شد هرچند افزایش ظرفیت تولید این کشور بر اساس برنامه‌های اعلام‌شده پیش نرفته و با تأخیر مواجه باشد

افزایش منتظم تولید نفت از منابع غیرمتعارف در کانادا اهمیت ت در همین سطح یا حتی بیشتر برای آمریکای شمالی داشته باشد زیرا منابع طبیعی از سنگ نفت در کانادا وجود دارد. به دلیل تولید سنگ نفت در کانادا بیش از ظرفیت انتقال و صادرات این نوع نفت خام هم‌اکنون شاخص قیمت سنگ نفت کانادا که به اصطلاح «شاخص سنگ نفت کانادی (دبلیو-سی ۳-)» نامیده می‌شود به ۷۷ دلار رسیده که ۵۰ دلار کمتر از شاخص قیمت برنت است. هرچند نفت استحصال شده از منابع غیرمتعارف معمولاً قیمت سنگین است اما تقاض بلز بزرگ قیمت بین این نوع نفت و دیگر نفت‌های شاخص مثل برنت دریای شمال نه در سنگین بودن سنگ نفت تولیدی در کانادا بلکه عدم دسترسی به پالایشگاه و نیز ظرفیت پایین خط لوله انتقال نفت از کانادا به مراکز پالایشگاهی آمریکاست. همین موضوع در مورد صخره سنگ‌بن داکوتای شمال صدق می‌کند. باوجود آنکه این نوع نفت مشابه (دبلیو-تی-آی) نفت سبک و شیرین محسوب شده و سلفور کمی دارد با این حال به دلیل سرعت افزایش تولید نسبت به ایجاد تسهیلات انتقال نفت قیمت آن نسبت به برنت ۳۵ دلار کمتر است. واضح است که توسعه ظرفیت پالایشگاهی و نیز خط لوله انتقال نه برای آمریکا و نه کانادا و اصولاً شرکت‌های نفت بین‌المللی که در این کشورها فعال هستند به لحاظ فنی و مالی دشوار نیست و در واقع احداث خط لوله انتقال کی استون اسکال که به منظور انتقال نفت از کانادا به مراکز تصفیه نفت در آمریکای غربی در جریان است اما با تأخیر همراه شده است. بنابراین منتقاد در آینده شاهد افزایش تولید صخره نفت در آمریکا و صادرات نفت استحصالی از منابع غیر متعارف کانادا خواهیم بود. هم‌اکنون ۱/۵ میلیون بشکه از این نوع نفت سنگین در کانادا تولید می‌شود که به‌تدریج در حال افزایش است.

برنامه کشورهای برای کاهش مصرف

هرچند موارد یادشده در بخش عرضه دلایل انتظارات بازار نفت نسبت به پایین آمدن قیمت‌ها در ماه‌ها و سال‌های آینده را

تا حداکثر ۳۰۷ دلار در بشکه افزایش دهد که به احتمال زیاد در مدت کوتاهی به ۱۴۰ دلار تا ۱۸۵ دلار کاهش می‌یابد. واضح است که این قیمت‌ها به خصوص اگر چند ماه تداوم داشته می‌تواند رشد اقتصاد جهانی را متاثر کند زیرا این قیمت‌ها نه ناشی از رشد تقاضا بلکه به دلیل اختلال در عرضه به وجود آمده است. حتی چنانکه ابعاد بحران در همین حد محدود مانده و به دگریری‌ها نظامی گسترش پیدا نکند کاهش رشد اقتصادی جهان و بالا بودن قیمت‌های نفت تقاضا برای نفت را کاهش داده و همان‌طور که در سال‌های ۲۰۰۸ و ۲۰۰۹ مشاهده کردیم تقاضا برای نفت اوپک می‌تواند تا ۲۹-۲۸ میلیون بشکه در روز کاهش یابد. در این‌صورت مسلماً قیمت‌های نفت نیز پایدار نبوده و پس از چند ماه به سطوح پایین‌تر بازگشته و به مسیر بلندمدت قیمت‌های نفت میل خواهد کرد. هرچند احتمال بروز این وضعیت اندک است اما شرایط اقضا می‌کند تمام احتمالات حتی المقدور مورد توجه قرار گیرند.

نفت به سرنوشت زغال‌سنگ دچار می‌شود؟

در هر حال حتی اگر امکان وجود بدون افزایش تنش‌ها و اختلال در جریان نفت از خلیج‌فارس را هم در نظر بگیریم، به نظر می‌رسد با آهنگ فراینده تحریم‌هایی که صادرات نفت خام کشور را هدف قرار داده است و نیز با توجه به تحولاتی که در فعالیت‌های بالادستی و پایین‌دستی صنعت نفت در سطح جهانی رخ می‌دهد که در سطر قبل به شم‌ای آن اشاره شد، زمان یک بازنگری کلی و برنامه‌ریزی بلندمدت برای صنعت نفت کشور فرارسیده باشد. اولاً با شرایط موجود که احتمالاً به‌تدریج سخت‌تر خواهد شد امکان انتفاع حداکثری کشور از طریق راهبرد صادرات نفت خام در حد ظرفیت‌های تولیدی کشور و واردات کالاهای سرمایه‌ای برای ایجاد صنایع و ایجاد و زیر ساخت‌های لازم برای توسعه اقتصادی کشور وجود نخواهد داشت. دیگر آنکه توسعه شتابان فناوری و حجم عظیم سرمایه‌گذاری‌ها در سوخت‌های جایگزین چه بسا جایگاه نفت خام در ترکیب فعلی منابع انرژی را تغییر بنیادی مواجه کند. شاید در اواخر قرن نوزدهم که هنوز صنعت نفت و گاز توسعه زیادی نیافته بود کشورهای دارای ذخایر عظیم زغال سنگ تصور می‌کردند با توجه به نیاز روزافزون به انرژی تقاضا برای استحصال زغال سنگ در آینده قیمت آن منتظم افزایش خواهد یافت. این می‌دانیم که با پیشرفت فناوری‌ها و اکتشاف منابع مناسب‌تر انرژی تقاضا برای زغال‌سنگ کاهش یافت و از اهمیت نسبی آن کاسته شد. نفت نیز ممکن است در سال‌های آینده به چنان سرنوشتی دچار شود. قیمت‌های بالای نفت، رشد شتابان فناوری‌های اکتشاف و بهره‌برداری از منابع جایگزین انرژی، افزایش پهنوری انرژی و کاهش شدت نفت در تولید کالاهای و خدمات فشار دهمی را قرار داده‌ای بین‌المللی برای کنترل مصرف سوخت‌های فسیلی به‌منظور جلوگیری از آلودگی‌های محیط‌زست و گرمایش زمین زمینه‌هایی را فراهم می‌کند که به‌تدریج سوخت‌های جایگزین نفت مورد توجه جدی قرار گیرند و نفت جایگاه خود را در ترکیب انرژی از بین بیاهند.

دلخوش نباشیم، راهبرد جایگزین

یک راهبرد جایگزین برای صدور نفت و گاز خام و توسعه کشور از طریق درآمد حاصل از فروش این منابع ثروت کشور- راهبرد توسعه فعالیت‌های پایین‌دستی پالایشگاهی، صنایع پتروشیمی و صنایع سنگین انرژی‌بر است که کشور در این زمینه‌ها دارای مزیت طبیعی برخورداری از منابع انرژی است. هرگاه توسعه کار بخشی ملند ترکیه بازارهای نسبتاً بزرگی دارند و محصولات پتروشیمی و صنایع سنگین صادر کند اولاً صد‌ها هزار شغل برای جوانان کشور ایجاد خواهد شد- که از مسایل کلان اقتصاد کشور است و ثانیاً تحریم ده‌ها فرآورده نفتی و صدها محصول پتروشیمی و صنایع سنگین آن هم برای کشور به وسعت و جمعیت ایران که به ۱۵ میلیارد نفر رسیده است، بخشی ملند ترکیه بازارهای نسبتاً بزرگی دارند و محصولات پتروشیمی و صنایع سنگین است. این راهبرد البته از سال‌های قبل شروع شده و در برنامه‌های توسعه کشور به آن اشاره شده و زمینه‌های عملی آن در سلسله پاپه‌گذاری شده اما در شرایط موجود شاید لازم است یک بازنگری کلی در توسعه صنایع نفت و گاز کشور به عمل آمده و تمرکز و تأکید اصلی بر گسترش فعالیت‌های پایین‌دستی و صادرات فرآورده‌های نفتی و پتروشیمی به عمل آید و جدیت کامل شود تا این برنامه‌ها در یک برنامه چند ساله به نتیجه برسند. به‌نظر می‌رسد ضرورت چنین برنامه‌هایی هم‌اکنون بیش از پیش است.

ثروت و امتیاز واقعی کشورها

نهایتاً باید توجه کرد در کانون هر برنامه توسعه صنعت نفت و گاز کشور ایجاد شرکت‌های تولیدند نفت و گاز که در سطح بین‌المللی قادر به رقابت باشند، نهفته است. این مهم تنها از طریق توجه مستمر کشور و وزارت نفت به ارتقای مدیریت، نیروی کار تخصصی و تکنولوژی روزآمد تولید شرکت‌های نفت، گاز و پتروشیمی کشور ممکن است. در عین حال پیدایش و اعتلای چنین شرکت‌هایی در محیط مناسب کسب و کار و قوانین و مقررات مناسب و شفافیت و سلامت مالی بخش عمومی و کارایی سیستم مالی کشور امکان‌پذیر است. در واقع ثروت و امتیاز واقعی برای هر کشوری داشتن شرکت‌هایی نوآور و پیشرو در سطح بین‌المللی است که به مراتب از منابع زیرزمینی بیشتر اهمیت دارند زیرا فناوری پیشرفته و در دسترس بودن منابع عظیم مالی به شرکت‌های بین‌المللی اجازه داده است که از منابع انرژی بسیار فراوان را موهب طبیعی نفت به خودی بهره‌برداری کنند. هرچند کارشناسان صنعت نفت به مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس ۲۶) خود با فرض ۱/۵ میلیارد بشکه نفت موجود در انبارهای استراتژیک (اس پی-آر) کشورهای صنعتی و اینکه آن کشورها تنها ۱۴ درصد از کارشناسی چنین کرده‌اند تأثیر توقف احتمالی جریان نفت از تنگه هرمز را برآورد کنند. برای مثال فیلیپ فرلیگر که بیش از ۳۰۰ سال تحلیلیگر بازارهای نفت و انرژی بوده در گزارش اخیر (مارس